

HEGEDÜS CSILLA – ÚJVÁRI DOROTTYA

EZER ÉVE ERDÉLYBEN, SZÁZ ÉVE ROMÁNIÁBAN

Avagy mit tett le az asztalra
az erdélyi magyar közösség

Nem rendelkezik minden érték olyan jellemzőkkel, amely hungarikummá avathatja, azonban minden tájegységnek, településnek vannak olyan kiemelkedő különlegességei, amelyeket érdemes számon tartani és hasznosítani.

■ Az erdélyi magyarság az elmúlt ezer évben számtalan olyan kiemelkedő és egyedi értéket teremtett, amely belföldön és külföldön egyaránt elismert jellegzetességeinket, különlegességünket tükrözi. Mindezen értékek számbavételére, megismertetésére, hasznosítására négy évvel ezelőtt létrehoztuk – a Magyar Értéktár példájára – az Erdélyi Magyar Értéktárat.

Értékeinket, legyenek azok épített vagy szellemi örökségünk részei, csak akkor és úgy tudjuk megőrizni, hogyha azok mindennapi életünk részei. Ha ismerjük, szeretjük őket, gondoskodunk róluk, használjuk őket, ha például életet viszünk a kastélyokba, kúriákba, parasztházak csűrjeibe.

Mi, erdélyi magyarok ilyenek vagyunk: szeretjük a múltunkat. Nem azért mert csak a hagyományaink fontosak számunkra, hanem azért, mert tudjuk: a biztos alap nélkül, amit a múltunk jelent, csak légvárat építenénk. Csak értékeinket ismerve és szeretve tudjuk a ma és a holnap tégláit – egyiket a másik után – az erdélyi magyar élettér építésére használni.

Ahhoz azonban, hogy ez megvalósulhasson, cselekvő közösségre van szükségünk – olyanokra, akik összegyűjtik, meg- és elismertetik értékeinket. Felhívják a figyelmet a legjobb erdélyi ízekre, a legfinomabb pálinkára vagy kürtőskalácsra, a legszebb kastélyokra és településekre, a legjobban járható táncokra, egy-egy tájegység sajátosságaira – népviseletére, kézművességére –, hogy következő alkalommal, amikor például

Székelyföldre látogatunk, nézzük meg Máréfalván a gyönyörű festett kapukat, az Arad megyei Kisiratoson kóstoljuk meg a savanyalevest, Székelyhodosban nézzük meg a baromvásárt, Kézdivásárhely egyedi udvartereit, próbáljuk ki a kovásznai gyógyvizek csodaerejét, járjuk be a Tordai-hasadékot vagy a Szelek barlangját, és még sorolhatnánk.

Ezt a feladatott szeretné ellátni – az önök segítségével – az Erdélyi Értékek Tára, az Erdélyi Magyar Értéktár Bizottság (EMÉB) munkáján keresztül: megismerni és megismertetni értékeinket, határokon belül és kívül. Ez a munka azonban nem öncélú, nem egy újabb listát akartunk létrehozni, hanem egy olyan felületet, ahol mi magunk megtaláljuk az értékeinket, és ahol mások is útbaigazítást kaphatnak: mit érdemes felkeresni, mit érdemes megkóstolni, milyen élményt nem szabad kihagyni egy-egy település vagy régió látogatásakor. Ez pedig, akár honnan nézzük, mindannyiunk hasznára válik: munkahelyek jönnek létre a helyi közösségekben, hisz a látogatókat fogadni, etetni-itatni kell, szállást kell nekik biztosítani.

Az Erdélyi Értéktár a Magyarországon már létező keretek alapján alakította ki felosztását: agrár- és élelmiszergazdaság, egészség és életmód, ipari és műszaki megoldások, kulturális örökség, épített környezet, turizmus és vendéglátás, természeti környezet és sport kategóriákban lehet felterjesztéseket benyújtani. Ezek pedig a Tájegységi, a Települési, a Megyei vagy az Erdélyi Értéktárba fognak bekerülni. Az értékek csoportosítását a bizottság tagjai végzik el, attól függően, hogy a szűkebb vagy a tágabb környezetnek fontosak mindezek.

A legelső értékek 2015-ben kerültek fel listánkra, ugyanis ebben az évben jött létre az EMÉB Kolozsváron, a Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár részeként, az RMDSZ javaslatára és 11 civil szervezet bevonásával. Az Erdélyihez hasonló Külhoni Nemzetrezs Értéktár Bizottságok működnek még a Felvidéken, Kárpátalján, a Múravidéken, Vajdaságban és Horvátországban is. Megalapításukkor mindenkit az a közös cél vezérelt, hogy határon innen és túl is megmutathassuk a számunkra fontos örökséget, és feltérképezzék, hogy mivel rendelkeznek a múltból, és azt miként használják ma.

Nem rendelkezik minden érték olyan jellemzőkkel, amely hungarikummá avathatja, azonban minden tájegységnek, településnek vannak olyan kiemelkedő különlegességei, amelyeket érdemes számon tartani és hasznosítani. A mozgalomnak pedig ez is kiemelt célja: arra buzdítani a kisebb-nagyobb közösségeket, hogy nézzenek körül saját „házuk táján”, és fedezzék fel, hogy mi lehet vonzó turisztikai szempontból, mi az, amiről/amitől ők híresek.

A Bizottság tagjai különböző szakterületekről kerültek ki, és meghatározó erdélyi kulturális egyesületek delegálták őket – tagja például az Erdélyi Kárpát-Egyesület, az Erdélyi Múzeum-Egyesület, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a Kriza János Néprajzi Társaság, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, a Székely Termék, a Transylvania Trust Alapítvány és a Romániai Magyar Gazdák Egyesülete. Ennek a munkának a szakmai koordinálását a Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT) vállalta.

Az értékgyűjtés csak akkor válhat mozgalommá, hogyha kilép az online térből, azaz nemcsak egy weboldalra gyűjti az értékeket, hanem megmozdulásokat is szervez. Az indulás évétől kezdve több ilyenre is sor került: a KJNT konferenciát és kiállítást szervezett, ahol lehetőség volt megismerni azokat a kritériumokat, amelyek alapján kiválaszthatóak az értékek. Ezenkívül településeket is felkerestek, arra buzdítva a közösséget, hogy alapítsák meg saját, helyi értéktáraikat.

Ezt a munkát és példát követve jött létre 2016 nyarán a Székelyföldi Értéktár is. Itt a nem titkolt cél az volt, hogy a három megye összehangoltan és együtt dolgozva tudja összegyűjteni mindazokat a különlegességeket, amelyek egyedivé teszik ezt a területet. Innen került be az első egészség és életmód kategóriájú érték is az Erdélyi Értéktárba, méghozzá a kovásznai dr. Benedek Géza Szív- és érrendszeri Rehabilitációs Kórházban használt komplex rehabilitációs módszer.

A már említett erdélyi és székelyföldi értéktárak mellett számtalan települési és néhány megyei értéktár is létrejött. Ezeknek a feladata azonban nemcsak az értékek összegyűjtése, hanem azok bemutatása és hasznosítása is: a helyi közösséggel, önkormányzatokkal együtt bemutatók, vásárok, jeles napok szervezése, azaz megismertetni mindenkivel azt, ami különlegessé tesz bennünket, mindazt, amit mi, erdélyi magyarok tettünk az elmúlt ezer évben itthon, Erdélyben.

A széles társadalmi rétegeket megmozgató kezdeményezés lehetőséget kínál arra is, hogy párbeszédet alakítson ki a tudományos kutatók és a helyi közösségek között. Az eddigi eredmények tudományos vonatkozású összefoglalása olvasható a Kriza Könyvek 39. számában, amely az *Értékek és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben* címet kapta, és két konferencia előadásainak válogatott anyagát tartalmazza.

Jelenleg 137 értéket tartunk nyilván, amiből 42 Erdélyi Érték, 95 pedig helyi. Egy pedig hungarikum is – a már említett Torockó, három pedig kiemelkedő nemzeti érték: Kós Károly életműve, az aradi Szabadság-szobor és a nagybányai művésztelep és festőiskola. A következő gyűlésen pedig remélhetőleg arról fogunk dönteni, hogy ez a lista bővüljön egy olyan értékkel, amelyhez nem fér kétség, hogy úgy a magyarság, mint az egyetemes szellemi örökség részét kell képezze: a csíksomlyói pünkösdi búcsú.

Az értéktárba bárki felterjeszheti a szívéhez közel álló értéket. Felkeresi a helyi értéktárbizottságot, vagy ha az még nem alakult meg, ír nekünk az erdélyi értéktárbizottsághoz. Mi pedig szaktanácsadással, útbaigazítással segítünk neki, azért mert nekünk is az a célunk, mint minden erdélyi magyarnak: meg akarjuk védeni azt, ami a miénk, fejleszteni kívánjuk, büszkéek akarunk lenni rá. Mert tudjuk: csak az a miénk, amiért megharcolunk, és amit folyamatosan építünk és szépítünk. Ez a mi tündérkertünk.